

Saksnr: 2018/159

Møte: 9. møte i Rådgivende utvalg

Tid: Onsdag 31. Oktober 2018, 14:00 – 16:00

Sted: Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, Akersgata 8.

Deltakere: *Barneombudet v/Inga Bejer Engh, Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg v/Advokat Else Leona McClimans, Pasient- og brukerombud i Buskerud v/Generalsekretær Anne Lene Arnesen, Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) v/Ann-Magrit Austenå, Sivilombudsmannen v/Christian Ranheim, Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) v/Live Krokenes Berg, faglig leder, Den norske Helsingforskomité (NHC), v/generalsekretær Bjørn Engesland, Siri Gløppen, Professor v/ Universitetet i Bergen, Anti-rasistisk senter, v/Ervin Kohn.*

Fra NIM:

Konstituert direktør Adele Matheson Mestad, kommunikasjonssjef Elianne Kemble-Clarkson, seniorrådgiver Kristin Høgdahl, seniorrådgiver Gro Nystuen, seniorrådgiver Erlend Andreas Methi, praktikant Hanne Lillemork.

Forfall: *Amnesty International, v/Jon Peder Egenæs, Eirik Holmøyvik, Professor v/ Universitetet i Bergen, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Susann Funderud Skogvang, Lagdommer, Kristina Labba, postdoktor v/Universitetet i Tromsø.*

Referent: Hanne Lillemork

Konstituert direktør Adele ønsker velkommen og skryter av rådgivende utvalg.

1. Konstituert direktør orienterer om status for NIMs arbeid og prosess rundt ansettelse av ny direktør.

Adele orienterer om at Petter Wille har valgt å gå av som direktør for å kunne jobbe med andre oppgaver og at Adele er konstituert direktør inntil Stortinget har fullført ansettelsesprosessen.

Stortinget er i gang med å finne ut av hvordan og når denne prosessen skal gjennomføres, men det er sannsynlig at utlysningen kommer i løpet av høsten eller tidlig på våraparten ettersom Stortinget ikke ønsker at konstituerte ansettelser skal vare mer enn seks måneder. Det er viktig at denne prosessen er åpen og ivaretar hensynet til uavhengig.

NIM skal evalueres i 2020. Vi opplever at arbeidet går bedre og bedre, men vi jobber med å utvikle en metode som bedre kan måle effekten av arbeidet vårt.

2. Kommunikasjonssjef Elianne Kemble-Clarkson orienterer om kommunikasjonsarbeidet de siste 6 mnd.

Elianne presenterer kommunikasjonsavdelingen og hva den har jobbet med siden oppstarten i april 2018. Kommunikasjon er et mål i seg selv for NIM ettersom formidling av menneskerettigheter er en del av mandatet. Det er derfor viktig å bruke tid og ressurser på kommunikasjon og NIMs formidlingsfunksjon er blitt en del av den reviderte strategien.

Kommunikasjonsavdelingen har brukt tid på å utvikle strukturer og rutiner og på å synliggjøre behovet for NIM. Et hovedmål for kommunikasjonsstrategien er at NIMs samfunnsoppdrag skal være allment kjent og at NIM skal være en foretrukket kilde i mediene for saker som berører menneskerettighetene.

Refleksjoner og diskusjon rundt funksjonen til ulike plattformer i sosiale medier. Dette er redegjort for i kommunikasjonsstrategien som Elianne kan ettersende på epost. Vurderer om Adele skal bli aktiv på Twitter på vegne av NIM.

Elianne viser en animasjonsfilm som er laget i forbindelse med 70års-jubileumet til menneskerettighetserklæringen. Positiv respons fra publikum.

3. Årsmelding 2018 (Dokument 6 2018–2019): Vi ber om innspill til prioriteringer med utgangspunkt i vedlagte disposisjon og håper på en god diskusjon om hvordan vi best kan utnytte potensialet i årsmeldingen.

Adele forklarer hensikten med årsmeldingen. Ulike aktører har ulikt syn på verdien og funksjonaliteten til årsmeldingen. Den kan være for omfattende til at Stortinget setter seg inn i den, men for eksempel Rafto baserer menneskerettighetsundervisning på den.

Stortinget har fulgt opp flere anbefalinger med anmodningsvedtak og Justisdepartementet har fulgt opp flere av disse.

Erlend presenterer årsmeldingen og gjennomgår disposisjonen. Årsmeldingen skal i stor grad følge samme format som i fjor, men den skal kanskje gjøres kortere fordi det krever mye tid og ressurser som kan brukes på andre oppgaver. Det er likevel ikke ønskelig å kutte antall temaer, men heller mengden innenfor det enkelte tema.

NHC roser årsmeldingen fra 2017. Foreslår å løfte frem ett tema for å skap engasjement og interesse. Det vil være lettere for media og andre å plukke opp.

Anti-rasistisk senter trekker frem at kommunene har et stort ansvar på menneskerettighetsfeltet, men at det ofte mangler kunnskap og en følelse av at de også er bundet av internasjonale konvensjoner. Dette går særlig utover nasjonale minoriteter.

Siri Gløppen stiller spørsmål ved rekkefølgen i årsmeldingen og påpeker at den hopper litt frem og tilbake mellom tema som i stor grad kan være sammenfallende. For eksempel kan urfolk og nasjonale minoriteter behandles sammen. Del 3 og 4 kunne også vært slått sammen.

Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg er glade for at menneskerettigheter og næringsliv er tatt med. Stiller spørsmål ved hvorfor ikke Trandum er løftet frem som et tema. Påpeker også at delen om ytringsfrihet og delen om varsling bør skilles fra hverandre.

Adele spør om noen har innspill til anbefalingene i årsmeldingen.

NOAS foreslår å gruppere anbefalingene ut ifra hvem de er rettet mot. Ønsker også mer informasjon om tilsynsrådet ved Trandum som Anine er medlem av. Adele skal sende epost om dette i etterkant av møtet.

Barneombudet spør hvordan NIM forholder seg til anbefalinger fra ulike komitéer og organer hvor NIM er uenige.

Adele forklarer at NIM velger seg ut visse anbefalinger å jobbe med og unngår å nevne anbefalinger man er uenig med. I tillegg foregår utvelgelsen basert på den rettsdogmatiske tilnærmingen som NIM anvender og anbefalinger som har et rettslig grunnlag blir derfor prioritert. Det er viktig at NIM skiller mellom slike og løse anbefalinger.

Adele og *Erlend* ønsker innspill til et tema som skal fremheves og fokuseres på ved lanseringen av årsmeldingen. Adele foreslår å bruke rapporten om domstolenes uavhengighet fordi NIM har en unik mulighet til å fokusere på slike mer overordnede temaer sammenlignet med sivilsamfunnsorganisasjoner.

Barneombudet innvender at det kan være bedre å fokusere på de svakeste i samfunnet. For eksempel psykisk syke i fengsel, som ikke har en stemme.

Pasient- og brukerombudet i Buskerud kommenterer at den tematiske inndelingen i årsrapporten kan gjøres annerledes og at man dermed kan unngå å grave seg ned i småting. For eksempel kan helse være et overordnet tema.

Siri Gløppen foreslår å trekke inn rusmisbrukeres rettigheter, noe som også kunne gått innunder helse.

Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg trekker også frem nødvendigheten av å få kommunene på banen. Anbefalinger kan rettes direkte til kommunene.

NOAS tilføyer at det er kommunevalg neste år og at det kanskje kan fokuseres på i forbindelse med det. Understreker også at NIM ikke bør gi slipp på anbefalinger fordi det er nyttig for organisasjoner å kunne vise til at NIM har anbefalt noe flere ganger.

4. Neste års NIM-prosjekter – orientering og diskusjon.

Adele innleder med å fremheve at NIM ønsker å fokusere på fordypningstemaer og ikke bare reaktivt arbeid. Temaer som NIM har fordypet seg i er for eksempel vold og overgrep i samiske samfunn, eldres menneskerettigheter og domstolars uavhengighet. Samtidig får NIM veldig mange henvendelser og må si nei til ca. 40 %.

Adele forteller deretter om prosjektene NIM har tenkt til å jobbe med i 2019.

a. Menneskerettighetene i Grunnloven – 5 års jubileum

Det er 5 år siden grunnlovsendringene. Fokuser på dette.

b. Mulige grunnlovsendringer

Det er et problem at man ikke kan forstå hvordan grunnlovsrettighetene anvendes i praksis ved å lese Grunnloven. Det finnes ingen kodifisert begrensningshjemmel som tydeliggjør om og hvordan det kan gjøres inngrep i rettighetene. Det er også potensielt problematisk at derogasjonshjemmelen følger av ulovfestet rett.

c. Retten til «efficient remedy», med særlig fokus på barns rett

Implementeringen av den menneskerettslige retten til «efficient remedy» i norsk rett. Hvordan repareres menneskerettsbrudd i norsk rett?

d. Vold og overgrep

Blant annet implementering av Istanbul-konvensjonen. Et aktuelt tema.

e. Psykisk syke i fengsel

En av de største menneskerettsutfordringene i Norge.

f. Implementeringsgapet

I Norge har vi normativt sett veldig god menneskerettslig beskyttelse, men i praksis svikter gjennomføringen. Det er også et spørsmål om hvordan man måler gjennomføringen, noe som blir et mer samfunnsvitenskapelig spørsmål om kvalitativ og kvantitativ analyse.

g. Miljø

Det foregår flere søksmål mot stater basert på at de ikke har gjort nok for å beskytte miljøet. I Norge fører for eksempel Greenpeace en sak mot norske myndigheter. NIM må vurdere om vi skal sette av ressurser til å jobbe med dette.

Påfølgende diskusjon om prioritering av temaer.

Advokatforeningens menneskerettsutvalg foreslår å fokusere på rettshjelp. I tillegg er det relevant å fokusere på funksjonshemmedes rettigheter ettersom Norge skal høres i CRPD neste år. Tvang mot barn er også aktuelt.

Siri Gløppen stiller spørsmål knyttet til hvordan man kan måle implementering og nevner at bærekraftsmålene kan være relevant. Det er også interessant med miljø på grunn av klimadommene, og urfolksrettigheter henger tett sammen med dette. Videre kan man se på kommuner og menneskerettigheter. For eksempel er Bergen en menneskerettighets-by – hva betyr dette og har det noen verdi?

NHC støtter temaene og ønsker å løfte frem psykisk syke i fengsel. Det har også den fordel at det er lett å formidle og forklare.

Pasient- og brukerombudet i Buskerud trekker frem at bruk av tvang på ulike helseinstitusjoner ikke er definert som helsehjelp i forbindelse med pasientskadeerstatning. Det betyr at det ikke kan søkes erstatning for skader som oppstår i slike situasjoner. Personer med slike skader må derfor gå til domstolene, noe de ikke gjør.

Advokatforeningens menneskerettsutvalg nevner at dette også gjelder alvorlige bivirkninger av medisiner som ofte blir gitt uten diagnostisering eller samtykke. Dette strider mot grunnleggende rettssikkerhetskrav.

Barneombudet trekker frem at det er viktig å anvende et språk som folk flest forstår når man skal formidle menneskerettighetsproblematikk.

Sivilombudsmannen ønsker god koordinering mellom ulike aktører for å unngå overlapp. Dette gjelder særlig knyttet til arbeidet med psykisk syke i fengsel. Det blir dessuten mye fokus på de 6-7 individene som sitter på Ila, men det sitter psykisk syke i fengsel overalt. Sivilombudsmannen kommer til å fokusere på bruken av isolasjon og virkningene dette har for psykisk helse.

Barneombudet er positive til at NIM fokuserer på reparasjon for menneskerettsbrudd og implementeringsgapet fordi dette er noe NIM har mulighet til å gjøre i motsetning til andre aktører. Sivilsamfunnsorganisasjonene har et behov for at NIM jobber med de store, overordnede temaene. Et annet viktig tema er hvordan staten følger opp anbefalinger.

Adele mener at oppfølgingen av anbefalinger må skje i regjeringen. Det brukes mye tid på rapportering også skjer det ingenting før neste rapporteringsrunde. NIM har mulighet til å jobbe med disse temaene fordi institusjonen er finansiert og ikke trenger å kjempe for overlevelse.

NOAS fremhever at det er viktig å huske på undergrupper for psykisk syke i fengsel, som utlendinger som ikke snakker norsk. Disse har en språklig barriere og i tillegg ofte en kulturell barriere som

hindrer dem fra å søke hjelp for psykisk helse. En annen problematikk er innsatte som har gjeld. Disse kommer ut av fengsel uten økonomiske midler og fortsetter derfor ofte med kriminalitet på utsiden.

5. **Eventuelt: Evaluering av RU møtene- oppleves de som fruktbare, og er det noe vi kan gjøre for å få dem enda bedre?**

Adele understreker at NIM setter stor pris på RU-møtene og at NIM ønsker at møtene skal være verdifulle for alle deltakerne.

Adele takker for møtet og gode og nyttige innspill.

Møteslutt 15:50